

DANUTA MORAŃSKA

W kierunku nowoczesnej dydaktyki – Forum Twórczych Nauczycieli

Towards Modern Didactics – Forum of Creative Teachers

ORCID: 0000-0002-6903-3658, doktor, Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu, Instytut Innowacyjnej Edukacji, Instytut Pedagogiki, Polska

Streszczenie

Współczesna edukacja stanęła wobec wyzwań związanych z realizacją zadań edukacyjnych w nawiązaniu do nowych paradygmatów kształcenia. W artykule omówiono przykładowe działania podejmowane na uczelni, skierowane do środowiska nauczycieli na wszystkich szczeblach edukacji, ukierunkowane na dostosowanie praktyki pedagogicznej do wymagań szkoły przyszłości.

Słowa kluczowe: dydaktyka, kształcenie nauczycieli

Abstract

Contemporary education faced challenges related to the implementation of educational tasks in relation to new educational paradigms. The article discusses examples of activities undertaken at the university addressed to the teacher community at all levels of education, aimed at adapting pedagogical practice to the requirements of the present.

Keywords: didactics, teacher education

Wstęp

Funkcjonowanie w epoce zmiany cywilizacyjnej, przejście od społeczeństwa industrialnego do społeczeństwa informacyjnego postawiło przed współczesną pedagogiką niezwykle trudne wyzwanie. Wynika ono z coraz większej digitalizacji życia i silnego związku między rozwojem nauki i technologią oraz technologią i jej społecznym wykorzystaniem. Przygotowanie do działalności w cyfrowej rzeczywistości wymaga kompetencji umożliwiających nie tylko efektywne posługiwanie się nowymi metodami i narzędziami, ale przede wszystkim rozumienia zasad i reguł funkcjonujących w świecie technologii. Inkluzja w społeczeństwo informacyjne oraz sprawne w nim działanie zależy od poziomu świadomości i kultury cyfrowej współczesnego człowieka. Obejmuje ona m.in. racjonalne podejście do pojawiających się nowych rozwiązań technologicznych

i ich zastosowań. Nie ulega wątpliwości, że w społeczeństwie informacyjnym kluczową rolę spełnia nowoczesna edukacja. Jest ona niezbędna do realizacji celów związanych z przygotowaniem społeczeństwa, a szczególnie młodych ludzi, do twórczego korzystania ze zdobyczy cywilizacyjnych (Toffler, Toffler, 1998). Realizacja tego wyzwania wymaga relewantnych zmian w sposobie realizacji zadań edukacyjnych. Tezę tę potwierdzają wyniki badań (PISA, 2015). Tradycyjna edukacja, polegająca na przekazie wiedzy, nie jest już w stanie przygotować młodych ludzi do sprawnego funkcjonowania w szybko zmieniającej się rzeczywistości. Niestety wciąż jeszcze przeważa w polskich szkołach. W erze kultury cyfrowej, gdy nowoczesne technologie stanowią źródło i narzędzie poznania, należy zadać sobie pytanie o zakres treści, metody i formy realizacji nowoczesnego kształcenia (Habermas, 1983). Biorąc pod uwagę dynamikę zachodzących zmian cywilizacyjnych, zadanie to z pewnością jest i będzie ciągle aktualne. Nowe wyzwania edukacyjne dotyczą wszystkich etapów kształcenia i wszystkich grup wiekowych. Najtrudniejsze zadanie stoi przed nauczycielami, którzy są zobligowani do aktualizacji wiedzy merytorycznej i warsztatu metodycznego. Stąd szczególna rola w tym zakresie przypada uczelniom przygotowującym przyszłych pedagogów.

Świadomość cyfrowa (informacyjna) decyduje o tym, jaką rolę nowoczesne technologie będą spełniały w codziennym życiu. Oczekuje się, aby korzystanie z możliwości nowych rozwiązań technologicznych było podejmowane w sposób refleksyjny, odpowiedzialny, wspierający i stwarzający możliwości do rozwoju jednostki i społeczeństwa. Powinno obejmować pewien zakres wiadomości, umiejętności i postawę charakteryzującą się otwartością i gotowością na implementację nowych metod i narzędzi w codzienne działania w sposób etyczny, bezpieczny i twórczy.

Learning by doing – wyzwania dla dydaktyki akademickiej

Biorąc pod uwagę cyfrowe środowisko życia, za optymalną teorię kształcenia, która uwzględni cechy współczesnego środowiska uczenia się i jednocześnie może służyć rozwijaniu niezbędnych kompetencji, uznano teorię konstruktywistyczną (Bruner, Haste, 1987; Mattelart, 2004; Gofron, 2013, s. 172) preferującą aktywne uczestnictwo uczącego się w procesie konstruowania własnej wiedzy (Berger, Luckmann, 1983) w zgodzie z akceptowanymi społecznie wartościami (Sztumska, Sztumski, 2002). Upodmiotowienie uczącego się i stwarzanie warunków do jego osobistego rozwoju stało się głównym zadaniem współczesnej edukacji. Jednocześnie zwrócono uwagę na potrzebę korzystania z potencjału społecznego poprzez aranżowanie sytuacji wspomagających interakcje zachodzące w trakcie procesów grupowych (Wygodski, 1978).

Niezwykle istotne społecznie jest wykształcenie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach nowych, problemowych, wymagających aktywności, umiejętności

logicznego, analitycznego i krytycznego myślenia, kreatywności i permanentnego doskonalenia w środowisku, którego domeną są m.in. media społecznościowe, robotyzacja i sztuczna inteligencja, rzeczywistość wirtualna (VR) czy rozszerzona (AR). Ten sposób myślenia i działania określony został jako myślenie komputacyjne (Sysło, 2014) i ma związek z rozwiązywaniem różnorodnych problemów za pomocą metod mających swoje źródło w informatyce.

W realizacji współczesnych zadań edukacyjnych dużą efektywność wykazują metody problemowe (Dewey, 1938), w tym metoda projektowa realizowana zespołowo. Przed polskim systemem edukacji niezmiennie stoi zadanie związane z wdrożeniem nowego paradygmatu edukacyjnego. Należy uwzględnić fakt, że po transformacji ustrojowej i gospodarczej polska edukacja stanęła przed zupełnie nowymi wyzwaniami związanymi nie tylko z dostosowaniem się do nowych mechanizmów organizacyjnych, społecznych i ekonomicznych, ale również musi sprostać wymaganiom cywilizacyjnym związanym z powszechną cyfryzacją życia. Niestety, na co wskazuje praktyka, podejmowane decyzje nie zawsze przekładają się na jakość kształcenia, a wprowadzanie zmian organizacyjnych i programowych bez właściwego przygotowania kadry pedagogicznej opóźnia realizację strategicznych celów.

Powyższe tezy potwierdzają badania sondażowe przeprowadzone wśród nauczycieli współpracujących z Instytutem Innowacyjnej Edukacji Wyższej Szkoły Humanitas. Celem badań było określenie potrzeb środowiska pedagogów w zakresie doskonalenia zawodowego. W badaniach udział wzięło 167 osób. Aż 72% spośród badanych zwracało uwagę na potrzebę doskonalenia w zakresie zastosowania narzędzi TI w edukacji i modyfikacji warsztatu metodycznego. Nauczyciele wyodrębnili następujące problemy:

- uczelnie kształcące nauczycieli w niewielkim stopniu przygotowują swoich absolwentów do pracy w nowoczesnej szkole; po ukończeniu studiów i podjęciu pracy w zawodzie nauczyciele diagnozują deficyty swoich kompetencji w tym obszarze,
- unowocześnienie procesu kształcenia wymaga znajomości współczesnych paradygmatów kształcenia; brak świadomości na temat podstaw współczesnej dydaktyki skutkuje brakiem rozumienia form, metod i środków kształcenia zawartych w zaleceniach i poradnikach metodycznych; brak szerszej perspektywy powoduje niezrozumienie istoty i kierunku zmian,
- konieczne są permanentne szkolenia w zakresie stosowania narzędzi (*hardware*) i środków (*software*) technologii informacyjnej wraz z prezentacją ich zastosowania w konkretnych, opartych na nowym paradygmacie teoretycznym sytuacjach edukacyjnych (jako negatywny przykład podano m.in. wyposażanie szkół w tablice interaktywne),
- istnieje potrzeba wspierania dyrektorów placówek edukacyjnych we wprowadzaniu zmian organizacyjnych i metodycznych w zakresie kompleksowego podnoszenia jakości pracy,

– istnieje potrzeba zachęcania nauczycieli do aktualizowania wiedzy związanej z realizacją zadań zawodowych, w tym pogłębionej analizy rozporządzeń (np. podstawa programowa).

Kluczową konkluzją wynikającą z badań było zwrócenie szczególnej uwagi na proces dydaktyczny realizowany na uczelni. Naczelnym zadaniem stała się modyfikacja dydaktyki akademickiej, szczególnie na uczelniach kształcących nauczycieli, umożliwiającą przygotowanie absolwentów do sprawnego funkcjonowania w szkole przyszłości oraz budowanie relacji uczelnia–środowisko oświatowe w obszarze transferu wiedzy.

Doskonalenie zawodowe nauczycieli – działania uczelni na rzecz upowszechniania nauki

Forum Twórczych Nauczycieli to projekt Instytutu Innowacyjnej Edukacji Wyższej Szkoły Humanitas, którego założeniem jest upowszechnianie najnowszych osiągnięć naukowych z zakresu współczesnej pedagogiki, w tym dydaktyki, w środowisku oświatowym. Celem Forum Twórczych Nauczycieli jest promowanie wśród nauczycieli idei kształcenia nawiązujących do najnowszych badań i teorii naukowych w zakresie nauk kognitywnych, w tym teorii konstruktywistycznej. Tym samym Instytut poprzez swoją działalność włączył się do transferu do praktyki pedagogicznej najnowszej wiedzy z obszaru nauk o wychowaniu. Poprzez wspomaganie jej implementacji w działaniach realizowanych w instytucjach edukacyjnych przyczynia się do szerzenia współczesnych rozwiązań organizacyjnych i metodycznych kształcenia, wspierając nauczycieli w ich pracy na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych (Zalecenia, 2016; Zalecenia, 2018). Najistotniejsze jest ukazanie różnic w sposobie postrzegania roli nauczyciela i ucznia na tle zmian cywilizacyjnych i konieczności systematycznej i przemyślanej realizacji zadań w zakresie przygotowania młodych ludzi do racjonalnego funkcjonowania w przyszłości. Projekt ma na celu zaszczepienie w świadomości nauczycieli potrzeby ciągłego doskonalenia warsztatu metodycznego w kontekście zmieniających się strategii działania we współczesnym środowisku funkcjonowania człowieka.

Efektem projektu będzie dokonanie istotnej zmiany w świadomości przedstawicieli środowiska oświatowego na temat wymagań wobec współczesnej szkoły oraz nabycie nowych umiejętności, które powinny przełożyć się na jakość edukacji dla przyszłości.

Projekt Forum Twórczych Nauczycieli to trzy działania:

- organizację Seminariów Twórczych Nauczycieli obejmujących problematykę zastosowania w praktyce edukacyjnej nowoczesnych metod i form kształcenia w kontekście współczesnych ujęć teoretycznych (cykl siedmiu wykładów i warsztatów),
- wspólne tworzenie wraz z nauczycielami akademickimi i praktykami materiałów dydaktycznych,

– moderowanie działań nauczycieli w ramach sieci współpracy na platformie e-learningowej Instytutu Innowacyjnej Edukacji; miejsce to stanowi obszar transferu i współdzielenia się wiedzą na temat nowoczesnej edukacji z uwzględnieniem specyfiki wynikającej z reprezentowanych dziedzin, a także tworzenia sieci współpracy i wymiany doświadczeń twórczych nauczycieli ciągle poszukujących nowych rozwiązań organizacyjnych i metodycznych.

Projekt realizowany jest od 1 kwietnia do 31 grudnia 2019 r. Wydarzenia mają charakter bezpłatny i otwarty, dzięki czemu każdy zainteresowany nauczyciel może wziąć w nich udział. Założeniem projektu jest dotarcie do jak największej liczby nauczycieli. Wykłady i warsztaty są prowadzone metodami aktywizującymi (m.in. interaktywny wykład problemowy, metoda WebQuest, e-portfolio, case study, e-learning, grywalizacja).

Tematyka warsztatów obejmie następujące tematy:

- neurodydaktyka w służbie nauczyciela,
- aktywny nauczyciel – aktywny uczeń, czyli co zrobić, aby uczniowie chcieli się uczyć,
- *problem based learning* – metoda projektu w szkole,
- metoda e-portfolio w szkole,
- *blended learning* w edukacji szkolnej,
- tablica interaktywna – nowa przestrzeń pracy uczniów na lekcji,
- grywalizacja w szkole.

Do współorganizacji wydarzenia zostali zaproszeni: Śląskie Centrum Społeczności Informacyjnego, Wydział Pedagogiczny, Zakład Dydaktyki i Systemów Edukacyjnych oraz Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Wydział Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie, Naukowa Akademicka Sieć Komputerowa.

Podsumowanie

Przyjęcie nowego paradygmatu dydaktycznego wywołało określone konsekwencje dla całego systemu edukacji na wszystkich etapach kształcenia. Mówimy tutaj nie tylko o funkcjonowaniu szkół na poziomie oświaty, ale również o uczelniach, szczególnie tych przygotowujących nauczycieli do współczesnego rynku pracy. Sukces zależy od tego, w jaki sposób przyszli nauczyciele zinterioryzują model kształcenia zalecany do zastosowania w nowej rzeczywistości. Kluczowym zadaniem stało się takie zmodyfikowanie procesu kształcenia na uczelni, aby studenci poprzez własne doświadczenie edukacyjne poznali zasady nowoczesnej dydaktyki. Problemem nie mniej ważnym jest doskonalenie warsztatu metodycznego nauczycieli czynnych zawodowo. Aktualnie średnia wieku nauczycieli pracujących w przedszkolach i szkołach wynosi około 41 lat (2019), co oznacza, że w trakcie wykonywania swoich obowiązków zawodowych będą

dokonywali zmiany w sposobie realizacji zadań zawodowych, dostosowując proces edukacji do współczesnych oczekiwań. Wymaga to zmiany myślenia o edukacji szkolnej, odejścia od dotychczasowych, już nieaktualnych, ale często mocno utrwalonych schematów działania i stosowanych metod. Ważnym zadaniem jest tworzenie przestrzeni edukacyjnej dla nauczycieli podejmujących działania doskonalące. Szczególna misja w tym zakresie przypada szkołom wyższym, które poprzez działania upowszechniające naukę, skierowane do środowiska oświatowego, mogą wspomóc i przyspieszyć proces zmian w edukacji. Wsparcie dla nauczycieli, pedagogów właśnie teraz, w okresie zmiany modelu kształcenia, stało się jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed szkolnictwem wyższym. Dotyczy również procesu kształcenia realizowanego na uczelni.

Literatura

- Badania PISA (2015). Pobrane z: <https://www.ibe.edu.pl/pl/projekty-miedzynarodowe/pisa> (10.07.2019).
- Berger, P.L., Luckmann, T. (1983). *Spoleczne tworzenie rzeczywistości*. Warszawa: PIW.
- Bruner, J.S., Haste, H. (1987). *Making Sense. The Child's Construction of the World*. New York: Methuen.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Macmillan Publishers (159-174).
- Gofron, B. (2013). Konstruktywistyczne ujęcie procesu uczenia się. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*, 1(7), s. 159-174.
- Habermas, J. (1983). *Teoria i praktyka. Wybór pism*. Warszawa: PIW.
- Mattelart, A. (2004). *Spoleczeństwo informacji*. Kraków: Universitas.
- Sysło, M.M. (2014). Myślenie komputacyjne. Nowe spojrzenie na kompetencje informatyczne. *Informatyka w Edukacji*, XI. Pobrane z: https://files.programowanie-kodowanie.webnode.com/200000006-1a5371b4fe/My%C5%9Blenie_Komputacyjne_IwE2014_MMsyslo.pdf (27.05.2019).
- Toffler, A., Toffler, H. (1998). *Szok przyszłości*. Warszawa: Zysk i S-ka.
- Wygodski, L.S. (1978). *Mind in Society. The Development of Higher Mental Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006 w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (PE-CONS 3650/1/06). Bruksela.
- Zalecenie Rady z 22.05.2018 w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01).